

Visoko obrazovanje u Europi u fokusu 2010.:

Novo izvješće o utjecaju Bolonjskog procesa

Novo izvješće koje je Mreža Eurydice sastavila za Europsku komisiju predstavlja pregled napretka u reformi visokog obrazovanja u 46 zemalja sudionica Bolonjskog procesa. Temelji se na službenim podacima pojedinih zemalja i pruža jasan usporedni pregled načina na koji su zemlje odgovorile na te izazove.

Kada je 2010. godine osnovan Europski prostor visokog obrazovanja (EHEA) bilo je vidljivo da je Bolonjski proces donio temeljnu i dramatičnu promjenu u strukturi visokog obrazovanja u Europi. Razvoj vanjskog osiguranja kvalitete u visokom obrazovanju jedna je od najznačajnijih karakteristika prošloga desetljeća.

Ipak, budući da je visoko obrazovanje u Europi dinamično i razvija se u uvjetima brzih promjena, novi su izazovi neizbježni. Posebice kombinacija sve većeg pristupa visokom obrazovanju, koji je danas na najvišim razinama u povijesti, provedba reformi sustava i stagnacija javnog financiranja stvaraju ogroman pritisak na sektor visokog obrazovanja.

Što je Eurydice

Mreža Eurydice pruža informacije o europskim obrazovnim sustavima i politikama i analizira ih. Sastoji se od 37 nacionalnih jedinica u svima 33 zemljama koje sudjeluju u europskom Programu cjeloživotnog učenja (države članice EU, zemlje Europskog ekonomskog prostora – EEA, Hrvatska i Turska). Mrežom koordinira i upravlja europska Izvršna agencija za obrazovanje, audiovizualnu politiku i kulturu u Bruxellesu koja izrađuje nacрте publikacija i baza podataka.

Sve publikacije Eurydicea dostupne su besplatno na <http://www.eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/>

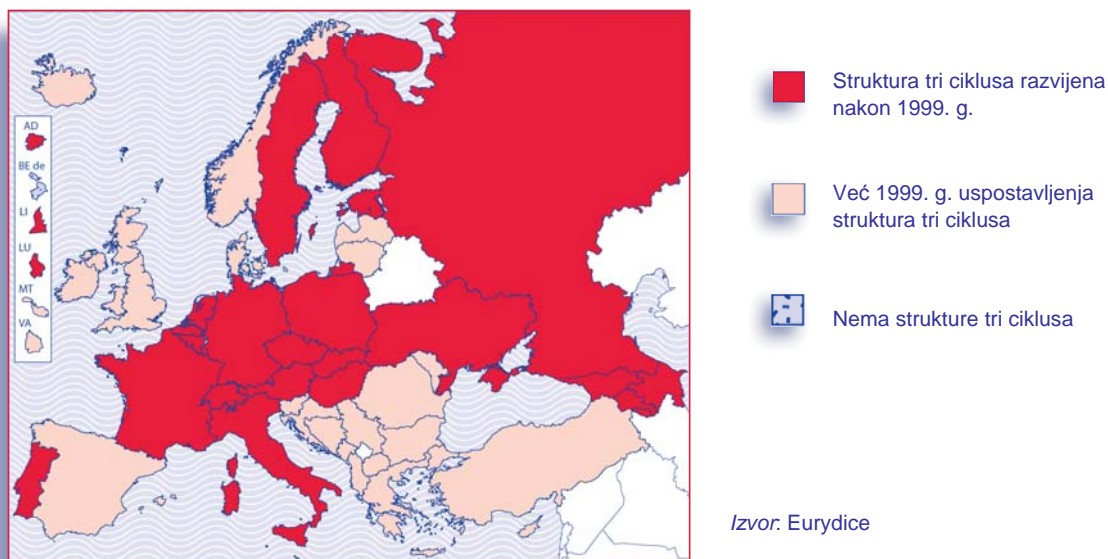

RASPROSTRANJENA PROVEDBA STRUKTURE PRVOSTUPNIK-MAGISTAR

U ovoj fazi Bolonjskog procesa nova struktura tri ciklusa teoretski je u potpunosti ili u većoj mjeri uvedena u većini institucija u svim zemljama.

Međutim, nekoliko studijskih područja, posebice reguliranih profesija kao što su medicina i vezana područja, ostaju izvan ove strukture u gotovo svim zemljama.

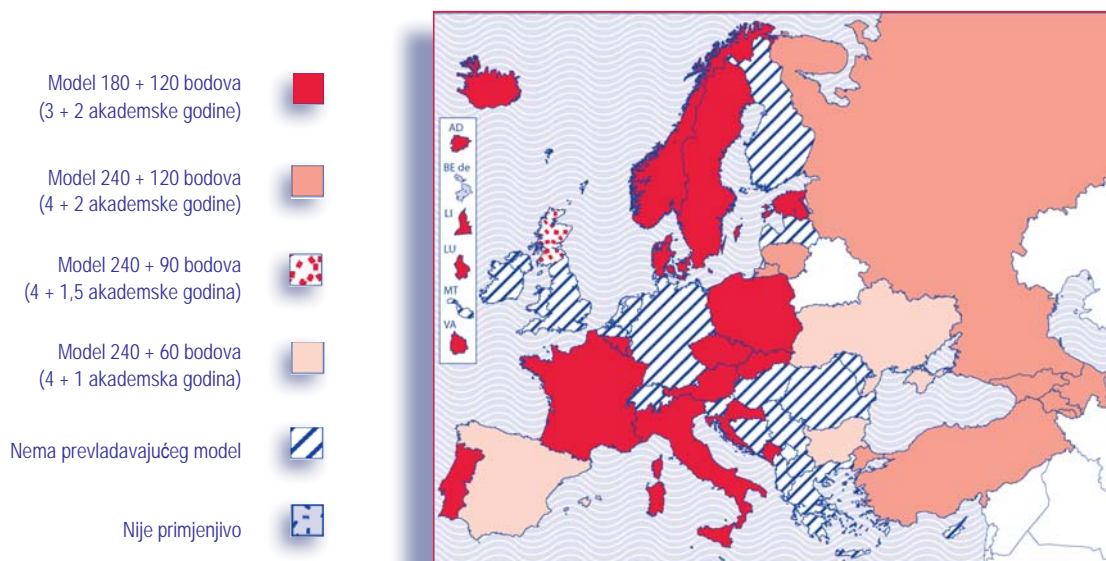
Struktura tri ciklusa u 1999. i 2009. godini

Ako pogledamo kombinacija studijskih programa prvog i drugog ciklusa, odnosno 180 + 120 ECTS bodova (za informaciju o ECTS, vidi niže Bolonjski alati) vidljivo je kako je struktura dva ciklusa najčešće usvojen model.

To je glavni model u 16 zemalja, a primjenjuje se i u 21 zemlji gdje nije uspostavljen jedinstveni model.

Cjelokupni model bolonjske strukture proveden u uobičajenim programima u zemljama koje su preuzele bolonjski model, 2009./10.

STRUKOVNO I STRUČNO VISOKO OBRAZOVANJE U BOLONJSKOM PROCESU

Uvođenje strukovnih ⁽¹⁾ i stručnih studija u Bolonjski proces doveo je do razilaženja i zbrke u europskoj regiji. Razlog su tomu različita nacionalna shvaćanja „strukovnih“ ili „stručnih“ studijskih programa, kao i nejasne razlike između sveučilišnih i stručnih programa u nekim zemljama, budući da se cijeli sektor svjesno usredotočuje na zapošljivost i pružanje obrazovanja koje odgovara potrebama tržišta rada.

Nekoliko je zemalja jasno definiralo probleme povezivanja strukovno orijentiranih programa s Bolonjskim modelom. Najučestaliji problem jest to što se mnoge strukovne i stručne kvalifikacije nude

programima kratkog ciklusa koji nose manje od 180 ECTS bodova. Međutim, sve dok se ove kvalifikacije priznaju unutar bolonjskog programa prvog ciklusa, ne bi trebalo biti problema s integracijom u bolonjski sustav. Problem nastaje u zemljama u kojima takva organizacija obrazovnih programa nije dio sustavne strukture.

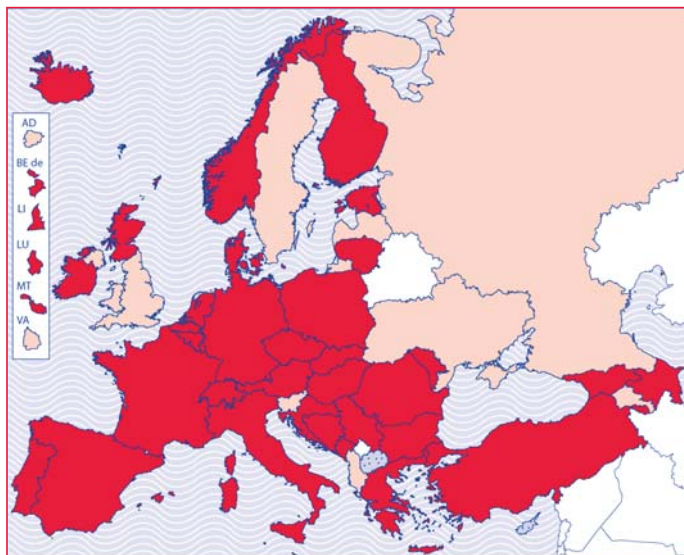
Niz je zemalja ipak uspješno integrirao svoje stručne studijske programe u bolonjsku strukturu. Ove su zemlje gotovo uvijek jasno povezale svoje stručne programe sa svojim nacionalnim kvalifikacijskim okvirima, što potvrđuje važnost ovog alata.

BOLONJSKI ALATI: EUROPSKI SUSTAV PRIJENOSA I PRIKUPLJANJA BODOVA (ECTS) I DOPUNSKA ISPRAVA O STUDIJU (DS)

Dva davno uspostavljena elementa „bolonjske kutije alata“ jesu Europski sustav za prijenos i prikupljanje bodova (ECTS) i Dopunska isprava o studiju (DS). ECTS je sustav bodova usmjeren na studenta, prvotno razvijen kako bi olakšao mobilnost u sklopu programa Erasmus, a temelji se na studentskom opterećenju potrebnom za postizanje definiranih ishoda učenja. Dopunska isprava o studiju dokument je koji se prilaže diplomi te opisuje prirodu, razinu, sadržaj i status uspješno završenog studija.

Većina zemalja (36 visokoobrazovnih sustava) u potpunosti koristi ova dva instrumenta. Među 11 zemalja koje su u potpunosti uvele samo jedan od ova dva alata uvođenje ECTS bodova i dalje zaostaje. Ukupno gledano, široka primjena ovih instrumenata upućuje na to da su isti imali značajnu ulogu u provedbi pojedinih faza bolonjske reforme i olakšavanju razumijevanja nacionalnih visokoobrazovnih sustava.

Uvođenje ECTS bodova i dopunske isprave o studiju, 2009./10.

Izvor: Eurydice

NACIONALNI KVALIFIKACIJSKI OKVIR (NKO)

Treći alat koji je uveden i razvijen u Bolonjskom procesu jest Nacionalni kvalifikacijski okvir (NKO). To je alat kojim se opisuje i jasno navodi razlika između kvalifikacija i svih ciklusa i razina obrazovanja. U ovom trenutku osam visokoobrazovnih sustava ima potpuno razvijen NKO, dok ih je 11 u podmakloj fazi procesa implementacije.

Druge su zemlje/regije još uvijek u pripremnim fazama definiranja njihove svrhe i strukture. Na prvi pogled ova slika nije obećavajuća, no od ministarske konferencije 2009. godine u Leuvenu (Louvain-la-Neuve) Danska i Malta imaju usvojene NKO, a nekoliko je zemalja napravilo značajan napredak prema uspostavljanju vlastitog NKO-a.

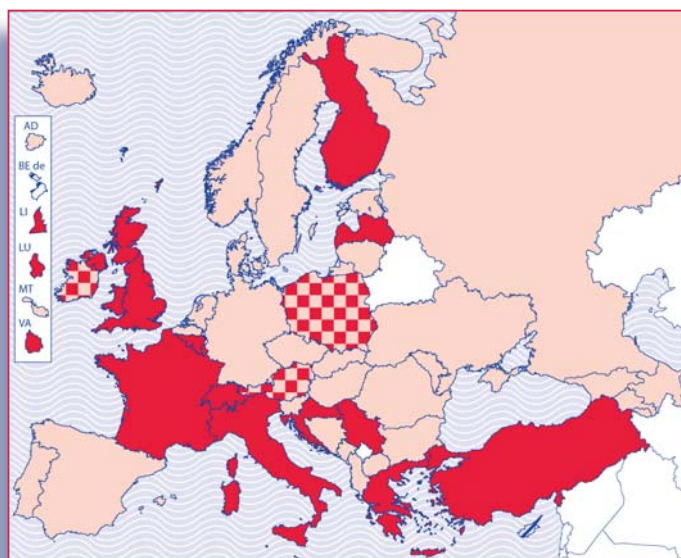
⁽¹⁾ Hrvatskome visokom obrazovanju ne izvode se strukovni programi, no takvi programi postoje za oblike dodatnoga usavršavanja, obrazovanja odraslih ili nekih majstorskih programa nakon završenoga srednjoškolskog obrazovanja.

OSIGURANJE KVALITETE

Razvoj vanjskog osiguranja kvalitete u visokom obrazovanju jedno je od najznačajnijih obilježja desetljeća Bolonje, tijekom kojeg su 22 zemlje osnovale nove agencije za osiguravanje kvalitete. Europska suradnja u osiguravanju kvalitete pojednostavljena je razvojem Europskog udruženja za osiguravanje kvalitete u visokom obrazovanju (ENQA), ugovora o Europskim standardima i smjernicama (ESG) za osiguravanje kvalitete u Europskom području visokog obrazovanja i uspostava Europskog registra

za osiguravanje kvalitete, koji danas obuhvaća 17 agencija. Iako su gotovo sve zemlje sudionice Bolonjskog procesa uspostavile neki oblik sustava vanjskog osiguranja kvalitete, postoje značajne razlike u filozofiji i pristupu. U većini zemalja EHEA-a, osiguranje kvalitete podrazumijeva izdavanje dopusnica za rad visokoobrazovnim institucijama ili programima na temelju standarda kvalitete. Samo mali broj zemalja isključivo zauzima pristup usmjeren na unaprjeđenje kvalitete.

Glavni pristupi osiguravanju kvalitete, 2009./10.

- Savjetodavni: orijentiran na unaprjeđenje
- Nadzorni: davanje dozvola visokoobrazovnim institucijama i/ili programima
- Agencija za osiguranje kvalitete osnovana, ali još ne djeluje
- Nema agencije za osiguranje kvalitete

Izvor: Eurydice

Ovo navodi na zaključak kako je razvoj sustava vanjskog osiguranja kvalitete glavno obilježje sve naprednije strukture upravljanja u visokom obrazovanju. Tamo gdje su institucije bile „kontrolirane“ izravno od strane države, upravljački mehanizmi danas češće uključuju agencije za osiguranje kvalitete.

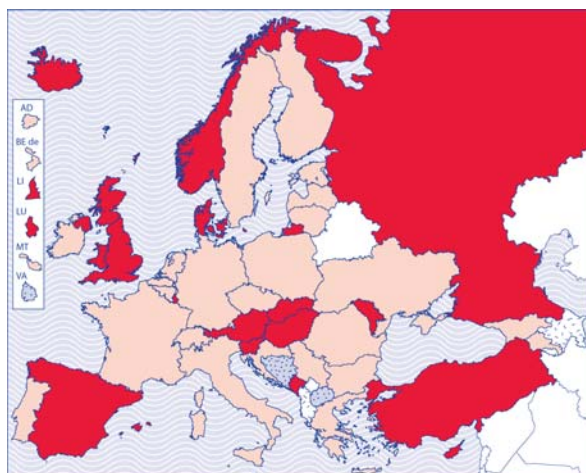
Štoviše, baš kao što postoji sve izraženiji trend razvoja prema posebnom modelu strukture akademskih stupnjeva, tako se čini da postoji pomak ka posebnom modelu osiguranja vanjske kvalitete. Nema sumnje kako je ovaj proces potaknut komunikacijom između vlada, agencija i drugih dionika osiguravanja kvalitete tijekom bolonjskog razdoblja.

MOBILNOST STUDENATA

Mobilnost studenata glavni je cilj Bolonjskog procesa od samog početka te se na njezinu promicanju ustrajalo tijekom posljednjeg desetljeća. Međutim, unatoč njezinoj važnosti u Europskom prostoru

visokog obrazovanja, mobilnost studenata rijetko je tema kojom se sustavno bavi na nacionalnoj razini i, kako karta niže pokazuje, informacije o stvarnoj studentskoj mobilnosti često su nepotpune.

Informacije i mobilnosti, 2009./10.

- Informacije prikupljene o svim glavnim oblicima mobilnosti
- Informacije prikupljene o samo nekim oblicima
- Nema prikupljenih informacija
- Podaci nisu dostupni

Izvor: Eurydice

Razvoji europske politike i programa bili su iznimno njih aktivnosti za studentsku mobilnost. Iako većina cijeske mjere za potporu studentskoj mobilnosti, među zemljama u Europskom području visokog e probleme manje imućnim zemljama i građanima. u znatan broj mjera za poticanje različitih oblika njere čine sveobuhvatnu politiku mobilnosti.

Unatoč dogovoru ministara o cilju da do 2020. godine 20 % diplomanata stekne iskustvo studiranja ili usavršavanja u inozemstvu, malo je zemalja do sada usvojilo ovaj cilj kao dio nacionalne strategije visokog obrazovanja.

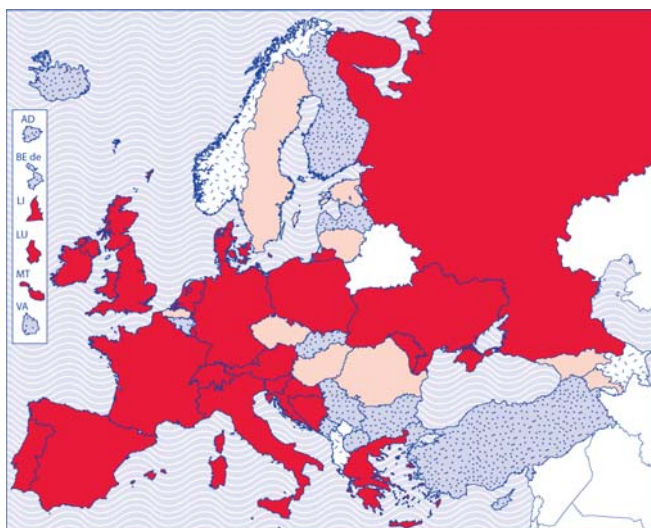
Ova saznanja upućuju na to da opredijeljenost za snažan razvoj mobilnosti u EHEA-u i ispunjenje cilja da 20% studenata ostvari mobilnosti tijekom studiranja (kako god se ovaj cilj bude mjerio) zahtijeva veliki pomak u kreiranju politika i provođenju mjera ukoliko se želi da Europski prostor visokog obrazovanja uistinu postane mjesto otvoreno i uključivo za mobilnost.

SOCIJALNA DIMENZIJA I CJELOŽIVOTNO UČENJE U VISOKOM OBRAZOVANJU

Socijalna dimenzija predstavlja značajan izazov europskoj suradnji budući da se različito shvaća od zemlje do zemlje. U ovoj fazi, jako je malo zemalja svoju politiku o socijalnoj dimenziji povezalo s

bolonjskom obvezom o povećanju obuhvata i dostupnosti obrazovanja manje zastupljenim skupinama do trenutka kada populacija visokog obrazovanja ne bude odražavala cjelokupnu društvenu distribuciju.

Praćenje društvenih skupina studenata u visokom obrazovanju, 2009./10.

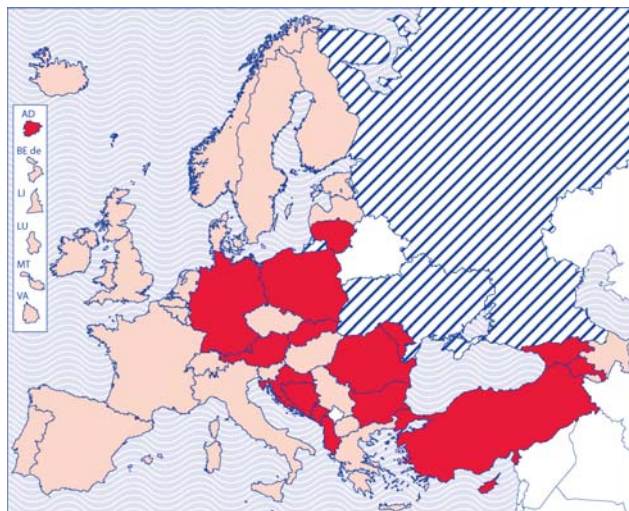

Izvor: Eurydice

Malo je zemalja povezalo zadane ciljeve o povećanju pristupa manje zastupljenih skupina visokom obrazovanju. Usto, samo otprilike pola zemalja sudionica Bolonjskog procesa sustavno prati pristup visokom obrazovanju. Praćenje u ovom području u nekim zemljama može biti veoma osjetljivo. No, ako se očekuje da mjerila i ciljevi budu učinkoviti u

rješavanju izazova vezanih za socijalne dimenzije, neophodno je uvođenje posebnih mjera kao i pažljivo praćenje njihova učinka. U isto vrijeme, samo praćenje može otkriti prije skrivene ili zanemarene aspekte slabije zastupljenosti, te tako postati poticaj za nove aktivnosti usmjerene na povećanje pristupa visokom obrazovanju.

Cjeloživotno učenje kao misija visokoobrazovnih institucija, 2009./10.

- Prepoznato kao misija nekih institucija visokog obrazovanja
- Prepoznat kao misija svih institucija visokog obrazovanja
- Nije prepoznato kao misija

Izvor: Eurydice

Izraz „cjeloživotno učenje“ također se još uvijek različito shvaća u Europskom obrazovnom prostoru. Cjeloživotno učenje postalo je prepoznato kao misija visokoobrazovnih institucija u deset godina Bolonje, no unatoč tomu ostaje sporedno pitanje u mnogim zemljama.

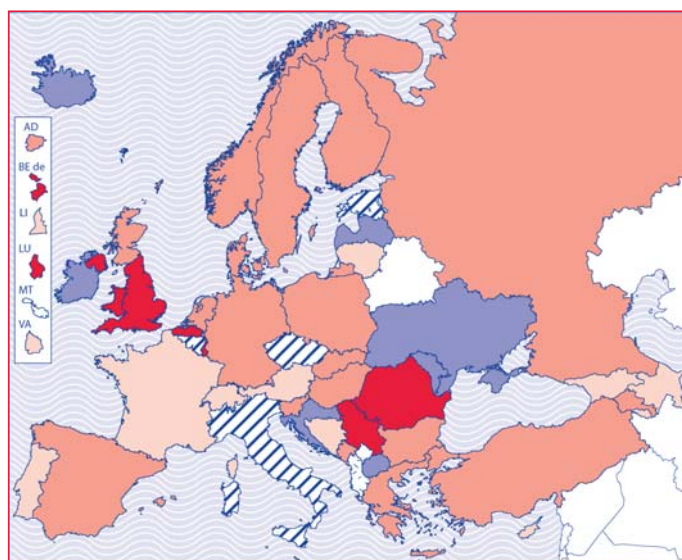
Do informacije o financiranju cjeloživotnog učenja teško je doći, dijelom zbog pomanjkanja jasnoće pojmova, a dijelom zbog različitih izvora financiranja u primjeni. Dostupne informacije o javnom financiranju upućuju na razmjerno mala ulaganja u cjeloživotno obrazovanje.

UTJECAJ EKONOMSKE KRIZE

Tijekom desetljeća Bolonje nije bilo cjelokupnog povećanja ulaganja u visoko obrazovanje. Međutim, početne reakcije na ekonomsku krizu krenule su u dva potpuno različita smjera – od povećanja ulaganja

u visoko obrazovanje kroz pakete poticaja, do oštrog smanjenja izdataka za visoko obrazovanje. U ovoj fazi teško je odrediti koje su moguće posljedice ovih različitih političkih pristupa na Europski prostor visokog obrazovanja.

Promjene proračuna od 2008./09. do 2009./10. godine

- Nema promjena proračuna
- Povećanje za 0 – 5 %
- Povećanje za 5 % ili više
- Smanjenje za više od 5 %
- Smanjenje do 5 %
- Podaci nisu dostupni

Izvor: Eurydice

Gospodarska kriza imala je utjecaj na stope upisa, osoblje, infrastrukturu i trajni razvoj cjeloživotnog obrazovanja. Utjecaj nije jednak u svim zemljama.

Jedan od razloga za zabrinutost jest činjenica da se učinci ekonomske krize na sektor visokog obrazovanja sustavno prate u samo malom broju zemalja. To otvara neka ozbiljna pitanja o tome kako nacionalna aktivnost za potporu visokom obrazovanju može biti primjereno ocjenjena.

U neposrednoj reakciji na ekonomsku krizu, zemlje su pokazale kako su svjesne društvene cijene ekonomske krize i pozitivne uloge koju visoko obrazovanje može imati.

Gledano u budućnost, važno je gledati na stvaranje Europskog prostora visokog obrazovanja u kontekstu ne samo provedbe Bolonjskog procesa, već i trajne demografske promjene i ograničenja javnog financiranja. Iako podatke o proračunu za visoko obrazovanje treba gledati s dozom pažnje, već je sada jasno da će za ostvarivanje europskih ciljeva za 2020. godine biti potrebno više truda. Također je potrebna veća količina i veća kvaliteta podataka kako bi se informirali kreatori politika i predvodnici europske suradnja o mnogim drugim područjima – posebice u području mobilnosti, cjeloživotnog učenja i socijalne dimenzije. Uistinu, socijalna dimenzija i cjeloživotno učenje morat će u narednom desetljeću imati još veću važnost ako se želi postići ključni cilj Europe znanja.

*
*   *
*

Cjelovita studija

Visoko obrazovanje u fokusu u Europi 2010: Utjecaj Bolonjskog procesa

dostupna je na engleskom jeziku na mrežni stranicama Eurydice: www.eurydice.org
na mrežnim stranicama Izvršne agencije za obrazovanje, audiovizualnu politiku i kulturu
http://eacea.ec.europa.eu/about/eurydice/index_en.htm

Tiskani primjerci studije na engleskom jeziku bit će dostupni od travnja 2010.
prijevod na francuski i njemački jezik bit će dostupni nedugo nakon.

Drugi ključni dokumenti od interesa

- Ključni podaci o visokom obrazovanju, 2007
http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/key_data_series/088CS.pdf
- Fokus na strukturi visokog obrazovanja u Europi. Nacionalni trendovi u Bolonjskom procesu – 2006/07 edition
http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/086EN.pdf
- Upravljanje sustavom visokog obrazovanja u Europi. Politike, strukture, financiranje i akademsko osoblje– 2008 http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/091CS.pdf
- mrežne stranice Bologna tajništva <http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/>
- DG EAC Visoko obrazovanje u Europi http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc62_en.htm